

Вовк Євгеній Олександрович

*кандидат економічних наук, голова правління
ПрАТ «КУА АПФ «Куб»*

Vovk Yevgenii

*Candidate of Economic Sciences, CEO
Pr-JSC «AM PFA «KUB»*

ORCID: 0000-0001-6478-9491

Туролев Гліб Олександрович

*кандидат економічних наук,
засновник компанії «Стробіле Енерджі»*

Turolyev Glib

*Candidate of Economic Sciences
Strobile Energy*

ORCID: 0000-0001-5579-0626

Шваб Олексій Іванович

*аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

Shvab Oleksii

*Postgraduate Student of the Victor Fedosov Department of Finance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

ORCID: 0009-0002-7174-7171

Сіваш Артем Сергійович

*аспірант кафедри банківської справи та страхування
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

Sivash Artem

*Postgraduate Student of the Department of Banking and Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

ORCID: 0009-0007-4907-5686

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-9-10382

**НЕБАНКІВСЬКІ ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ
В АРХІТЕКТОНІЦІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ:
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

**NON-BANKING FINANCIAL INSTITUTIONS IN
THE ARCHITECTURE OF THE FINANCIAL MARKET:
THEORETICAL ASPECTS OF FUNCTIONING**

Анотація. Вступ. Фінансовий ринок сьогодні є надзвичайно динамічним середовищем, де кожен учасник може здійснювати різноманітні фінансові операції завдяки зростанню рівня фінансової інклюзії та впровадженню технологічних інновацій, таких як диджиталізація та віртуалізація. Однак, питання діяльності небанківських фінансових інституцій у цих умовах залишаються відкритими. Актуальність проблеми полягає в тому, що фінансові посередники, зокрема небанківські інституції, повинні адаптуватися до цих змін і розробляти нові корпоративні стратегії для виживання та розвитку в умовах швидких і радикальних трансформацій ринку. Зокрема, конвергенція фінансового посередництва та універсалізація фінансового бізнесу вимагають від небанківських установ перегляду їхнього місця та ролі на ринку. Це питання актуалізується ще й через те, що небанківські фінансові інституції, з часом, почали конкурувати з банками,

пропонуючи аналогічні або навіть більш інноваційні фінансові послуги. Оскільки сучасний фінансовий ринок генерує нові виклики, такі як інституційні інновації, то це вимагає оновлення наукових підходів та розуміння ролі небанківських фінансових посередників у майбутньому.

Таким чином, актуальність проблеми полягає у необхідності дослідження та осмислення нових умов функціонування небанківських фінансових інституцій на тлі диджиталізації та інновацій, що притаманні сучасному фінансовому ринку.

Мета. Метою дослідження є необхідність ідентифікації місця та ролі небанківських фінансових інституцій на сучасному фінансовому ринку з врахуванням процесів його трансформації.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є праці вітчизняних науковців, що провадять свої науково-практичні дослідження у сфері фінансового ринку, зокрема щодо визначення сутності та функціонального призначення фінансових посередників.

Результати. В статті розглянуто теоретичні аспекти функціонування небанківських фінансових установ на сучасному фінансовому ринку. Проведено порівняльний аналіз позицій сучасних вчених щодо сутності фінансового ринку та його сегментації за різними ознаками. Визначено основні класифікаційні ознаки, які використовуються до суб'єктів фінансового ринку. Розглянуто інституційну структуру фінансового ринку та визначено місце в ній небанківських фінансових інституцій. Ідентифіковано основні види небанківських фінансових інституцій на фінансовому ринку, їх ключові функції та завдання. Розглянуто вплив різноманітних фінансових інновацій на інституційну структуру сучасного фінансового ринку. Визначено вплив інституційних інновацій на діяльність небанківських фінансових установ. Обґрунтовано сутність процесів універсалізації фінансового бізнесу та його роль у функціонування небанківських фінансових установ.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на більш детальному розкритті ролі та проявів соціалізації небанківських фінансових установ в сучасних умовах.

Ключові слова: фінансовий ринок, сегменти фінансового ринку, фінансові інституції, фінансові установи, небанківські фінансові установи, фінансові інновації, універсалізація фінансового бізнесу.

Summary. Introduction. The financial market today is an extremely dynamic environment where each participant can conduct a variety of financial transactions due to the growing level of financial inclusion and the introduction of technological innovations such as digitalization and virtualization. However, the issues of non-bank financial institutions in this environment remain open. The urgency of the problem lies in the fact that financial intermediaries, in particular non-bank institutions, must adapt to these changes and develop new corporate strategies to survive and develop in the face of rapid and radical market transformations. In particular, the convergence of financial intermediation and the universalization of financial business require non-bank institutions to reconsider their place and role in the market. This issue is also relevant because non-bank financial institutions have, over time, begun to compete with banks by offering similar or even more innovative financial services. As the modern financial market generates new challenges, such as institutional innovations, it requires updating scientific approaches and understanding the role of non-bank financial intermediaries in the future.

Thus, the relevance of the problem lies in the need to study and understand the new conditions for the functioning of non-bank financial institutions against the background of digitalization and innovation inherent in the modern financial market.

Objective. The purpose of the study is to identify the place and role of non-bank financial institutions in the modern financial market, taking into account the processes of its transformation.

Materials and methods. The materials of the study are the works of domestic scientists who conduct their scientific and practical research in the field of the financial market, in particular, to determine the essence and functional purpose of financial intermediaries.

Results. The article deals with theoretical aspects of the functioning of non-bank financial institutions in the modern financial market. A comparative analysis of the positions of modern scholars on the essence of the financial market and its segmentation by various criteria is carried out. The main classification features used for financial market participants are determined. The institutional structure of the financial market is considered and the place of non-bank financial institutions in it is determined. The main types of non-bank financial institutions in the financial market, their key functions and tasks are identified. The influence of various financial innovations on the institutional structure of the modern financial market is considered. The impact of institutional innovations on the activities of non-bank financial institutions is determined. The essence of the processes of universalization of financial business and its role in the functioning of non-bank financial institutions is substantiated.

Prospects. In further scientific research, it is proposed to focus on a more detailed disclosure of the role and manifestations of the socialization of non-bank financial institutions in modern conditions.

Key words: financial market, financial market segments, financial institutions, financial institutions, non-banking financial institutions, financial innovations, universalization of financial business.

Постановка проблеми. Сучасний фінансовий ринок надає достатньо широкі можливості для кожного свого учасника, незалежно від того, які цілі він переслідує — залучити капітал, розмістити влас-

ні заощадження, здійснити переказ коштів тощо. Очевидно, що з розвитком різноманітних цифрових технологій рівень фінансової інклюзії масштабно зріс, як і можливості здійснювати різноманітні фінансові

операції. Вже зараз можна стверджувати, що у середньостроковій перспективі траєкторія руху фінансового ринку буде пов'язана з кількома процесами — диджиталізацією, інформатизацією, мережевізацією, віртуалізацією. Проте питання щодо аспектів діяльності різних фінансових інституцій на фінансовому ринку в таких умовах залишається відкритим. Адже, фактично, усі ці процеси визначатимуть поступову та невпинну конвергенцію фінансового посередництва і, відповідно, подальшу універсалізацію фінансового бізнесу. Вже зараз цілком очевидним є висновок, що швидкість та радикальність трансформацій вимагатиме від фінансових посередників, в тому числі — небанківських інституцій — реалізації принципово нових корпоративних стратегій.

З врахуванням викладеного вище, постає питання про позиціювання небанківських фінансових інституцій в архітектоніці сучасного фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності фінансового ринку, класифікації його суб'єктів за різними ознаками, питанням функціонування небанківських фінансових інституцій присвячені праці Н. Волгіної [1], С. Еш [2], В. Зимовця [5], О. Іваницької [6], О. Луцишина [8], В. Опаріна [10], В. Федосова [13], І. Химич [11], І. Школьник [12], С. Юрія [13] та багатьох інших авторів. Проте, стрімкі трансформації, що відбуваються на фінансовому ринку визначають необхідність актуалізації наукових положень щодо місця небанківських фінансових установ на сучасному фінансовому ринку.

Мета статті — ідентифікувати місце та роль небанківських фінансових інституцій на сучасному фінансовому ринку з врахуванням процесів його трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній вітчизняній академічній літературі представлено надзвичайно велику кількість підходів до сутності фінансового ринку. В основі деяких із них лежить характеристика ключових учасників фінансового ринку, з відповідною детермінацією серед них небанківських фінансових інституцій. Зазначимо, що в подальшому акцентуємо на найбільш поширених наукових позиціях щодо сутності сучасного фінансового ринку, адже саме такий компаративний аналіз дасть можливість сформулювати підґрунтя для аналізу ролі окремих економічних агентів на ньому.

Так, в роботі О. Луцишина представлено наступне визначення: «Фінансовий ринок — особлива сфера фінансової системи, складова її інфраструктури, де здійснюється рух тимчасово вільного капіталу, формуються і функціонують обмінно-перерозподільні відносини, пов'язані з процесами купівлі-продажу вільних фінансових ресурсів, їх трансформація в позиковий та інвестиційний капітал через фінансово-кредитні інститути на основі попиту та пропозиції, формується ціна на різноманітні фінансові інструменти [8].

Акцентуємо на таких характеристиках фінансового ринку, що виділені О. Луцишиным: по-перше, фінансовий ринок є невід'ємною частиною фінансової системи; по-друге, на фінансовому ринку відбувається рух «тимчасово вільного капіталу» та процес купівлі-продажу вільних фінансових ресурсів; по-третє, рух капіталу та купівля-продаж відбуваються за допомогою фінансово-кредитних інститутів.

Як бачимо, цей автор безпосередньо вказує на роль «фінансово-кредитних інститутів» у функціонуванні сучасного фінансового ринку. Вони розглядаються як певна проміжна ланка між тими економічними агентами, які мають вільні ресурси та тими, які його потребують. В цілому підтримуючи зазначену позицію, все ж підкреслимо, що ключове питання тут полягає якраз у доцільності використання поняття «фінансово-кредитні інститути».

В науковій праці відомої вітчизняної вченої І. Школьник представлено таке визначення фінансового ринку: «...сукупність економічних відносин з приводу перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів між населенням (домогосподарствами), суб'єктами господарювання та державою через сукупність фінансових інститутів на основі взаємодії попиту та пропозиції» [12].

Як бачимо, І. Школьник вказує, що ключовими учасниками сучасного фінансового ринку є «фінансові інститути» (а не «фінансово-кредитні інститути», як у попередньому визначенні), за допомогою яких відбувається взаємодія попиту та пропозиції на вільні фінансові ресурси. При цьому, зазначені попит та пропозиція формуються з боку домогосподарств, суб'єктів господарювання та держави.

Зауважимо, що окремі вітчизняні фахівці вважають за доцільне визначати фінансовий ринок виключно як певну мережу фінансових інститутів, які функціонують на ньому. Так, в праці О. Іваницької зазначається наступне: «Фінансовий ринок — мережа спеціальних (банківсько-фінансових) інститутів, що забезпечує взаємодію попиту і пропозиції на гроші як специфічний товар, їхнє взаємне врівноваження» [6]. У своєму підході О. Іваницька вживає термін «банківсько-фінансові інститути», при цьому надаючи їм статус «спеціальних». Таким чином авторка детермінує особливу роль фінансових посередників на сучасному фінансовому ринку, підкреслює, що їх функції відрізняються від функцій інших його учасників.

Зауважимо, що не усі науковці, характеризуючи фінансовий ринок, у своїх визначеннях орієнтуються насамперед на його суб'єктний склад з ідентифікацією фінансових посередників/фінансових установ. Разом з тим, як правило, надалі аналізується склад учасників фінансового ринку, а також виділяються фінансові інститути (фінансові інституції) у цій множині учасників.

Відомий вітчизняний дослідник В. Опарін зазначає: «Фінансовий ринок — це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами

купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності» [10]. Тут В. Опарін розглядає фінансовий ринок в контексті обмінно-перерозподільних відносин, за допомогою яких забезпечується купівля-продаж фінансових ресурсів.

В роботі відомих вітчизняних дослідників В. Федосова та С. Юрія наводиться таке визначення: «... підсистема ринкової економіки, яка становить сукупність економічних відносин, які виникають між його учасниками при формуванні попиту і пропозиції на специфічні фінансові послуги, пов'язані з купівлею-продажем фінансових активів, що знаходяться у власності економічних суб'єктів національної, регіональної та світової економіки» [13]. Тобто, як вже зазначалося, тут мова не йде про характеристику фінансового ринку в контексті фінансових інституцій, але в подальшому і В. Опарін, і В. Федосов з С. Юрієм характеризують їх діяльність як основоположних учасників фінансового ринку.

Компаративний аналіз праць провідних вітчизняних вчених засвідчив існування кількох базових напрямків в питанні характеристики сутнісних сторін сучасного фінансового ринку. Серед іншого, можна ідентифікувати і інституційний підхід, в якому фінансовий ринок розглядається через призму функціонування мережі фінансових інститутів, які забезпечують взаємодію (рух капіталу та фінансових інструментів) між його учасниками.

Поряд з цим, треба відмітити, що наукова дискусія щодо сутності фінансового ринку проходить в кількох важливих ракурсах: по-перше, з точки зору ідентифікації об'єкта купівлі-продажу на ньому (в цій ролі розглядається капітал, фінансові інструменти, фінансові активи, фінансові фонди, фінансові ресурси тощо); по-друге, з позиції ідентифікації кола його учасників з виділенням тих економічних агентів, які забезпечують виконання функцій посередництва (фінансові інститути, фінансові інституції, фінансові посередники, фінансово-кредитні інститути тощо).

На останньому аспекті, з погляду авторів статті, варто зупинитися докладніше, що, відповідно, визначає потребу у вивченні позицій сучасних науковців щодо кола учасників (суб'єктів) фінансового ринку. При цьому треба врахувати, що є кілька таксономічних підходів до ідентифікації суб'єктів фінансового ринку, і з точки зору нашого дослідження на особливу увагу заслуговують два: за організаційно-правовою формою та за їх функціями.

Зауважимо, що досить часто склад учасників фінансового ринку (або його окремих складників) наведений у законодавстві, це зокрема стосується і національного законодавства України. В Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» зафіксовано: «Учасники фондового ринку — це емітенти, у тому числі іноземні, або особи, які видали неемісійні цінні папери, особи, які надають забезпечення, інвестори у фінансові

інструменти, які набули права власності на цінні папери, адміністратори, професійні учасники ринків капіталу, особи, які провадять діяльність, пов'язану з ринками капіталу та організованими товарними ринками, саморегулювні організації професійних учасників ринків капіталу, номінальні утримувачі, депозитарії-кореспонденти» [4]. Виходячи з того, що фондовий ринок є невід'ємною частиною фінансового ринку, цей підхід може повною мірою бути використаним і для кола учасників останнього.

Звернемо увагу на той факт, що на запропонований на рівні національного законодавства перелік в першу чергу акцентує на функціональному підході до учасників фінансового ринку. Це підтверджується тим фактом, що виділено емітентів, інвесторів, а також — професійних учасників ринку капіталів. Априорі сприймається той факт, що фінансове посередництво аналізується якраз в контексті професійних учасників (більш детально це питання буде розглянуто нижче).

В праці І. Химич запропоновано, щоб в залежності від функцій, що їх виконують суб'єкти сучасного фінансового ринку, їх можна поділити на наступні групи:

- основні або прямі учасники фінансового ринку — продавці і покупці фінансових активів (інструментів, послуг);
- інфраструктурні — фінансові посередники (фінансові інститути);
- професійні учасники фінансового ринку — суб'єкти, котрі виконують допоміжні функції (функції обслуговування основних учасників або окремих операцій на фінансовому ринку тощо) [11].

На наш погляд, окремі із зазначених положень мають дискусійний характер. Зокрема, виникає питання чи варто виділяти в окрему групу основних учасників фінансового ринку? Логічно, що якщо є основні учасники, тоді на цьому ринку функціонують і «другорядні» суб'єкти. З таким положенням ми не можемо погодитися, адже сучасна фінансова екосистема складається із неймовірно великої кількості учасників. При цьому кожен її гравець виконує певні функції. Так, можна погодитися, що є суб'єкти, які оперують на фінансовому ринку колосальними ресурсами, а їх вплив на процеси є набагато більшим порівняно із аналогічним впливом інших учасників. Проте, на наш погляд, відносити їх до основних учасників не варто, навіть з врахуванням рівня залученості до угод та операцій. Тим більше не можна погодитися з тезою, що професійні учасники виконують на фінансовому ринку допоміжні функції.

В той же час, визнаємо, що позиція щодо виділення основних учасників фінансового ринку є досить поширеною. Зокрема, в праці Н. Волгіної вказується, що основні учасники «...своїми діями створюють ринок, підтримують рух фінансових інструментів і забезпечують стійкість і безперервність взаємодій на ньому» [1].

Тут привертає увагу твердження, що основні учасники «своїми діями створюють ринок», з яким можна як погодитися, так і висунути певні заперечення. Зокрема, очевидно, що фінансовий потенціал учасників фінансового ринку суттєво відрізняється, проте, як правило, держава намагається сформуванати таке інституційне середовище на ньому, яке б унеможливило вплив окремих учасників на його ключові тенденції (в першу чергу, тут мова йде про рух цін).

З позиції аналізу небанківських фінансових інституцій, з погляду авторів, вважаємо що найбільш прийнятними є два таксономічні підходи до учасників фінансового ринку, про які говорилося вище (рис. 1).

Інституційний підхід ґрунтується на загально-визнаному виділенні інституційних секторів економіки, а саме: нефінансових корпорацій, фінансових корпорацій, домашніх господарств, сектору загального державного управління, некомерційних організацій, що обслуговують домогосподарства [7]. Поряд з цим, треба враховувати, що досить часто функціонування сучасних фінансових установ розглядають через призму фінансового сектору. Саме поняття «фінансовий сектор» характеризують як сукупність фінансових посередників (інколи, сюди включають фінансові інструменти та регуляторне середовище) [9; 14].

Функціональний підхід є базовим при дослідженні будь якого явища та виражається через напрями та форми взаємодії із середовищем (внутрішнім та зовнішнім), та в контексті нашого дослідження пов'язаний з виділенням емітентів, інвесторів, фінансових посередників та суб'єктів інфраструктури.

Виходячи із виділених вище підходів можна стверджувати, що небанківські фінансові установи треба аналізувати за функціональним підходом в контексті фінансових посередників (але, і як емітентів, інвесторів та інфраструктурних учасників), а за інституційним підходом — як фінансові корпорації.

З позиції функціонального наповнення фінансові посередники є складними інституціями, що функціонують на фінансовому ринку. Основною метою фінансових ринків є акумуляція і перерозподіл фінансових ресурсів в економіці. В той же час, як зазначає І. О. Школьник фінансовий ринок не просто виконує функції, пов'язані з суто фінансовими ресурсами, але і обслуговує товарні ринки та ринки сфери послуг, формує і забезпечує товарно-грошові відносини в багатьох аспектах їх прояву [12].

Компаративний аналіз праць сучасних науковців свідчить, що вони по-різному детермінують функції фінансових посередників (фінансових інститутів/інституцій):

- акумуляція коштів громадян та юридичних осіб і в подальшому їх надання на комерційних засадах позичальникам [3];
- виконують посередницькі функції, мають можливість одержати прибуток за рахунок економії [2];
- опосередковують рух фінансових ресурсів, залучаючи їх шляхом розміщення фінансових інструментів власного випуску та вкладаючи закумуляовані таким чином кошти в різноманітні фінансові активи [5].

При цьому зазначимо, що є й інші позиції, представлені в академічній літературі, щодо досліджуваного питання.

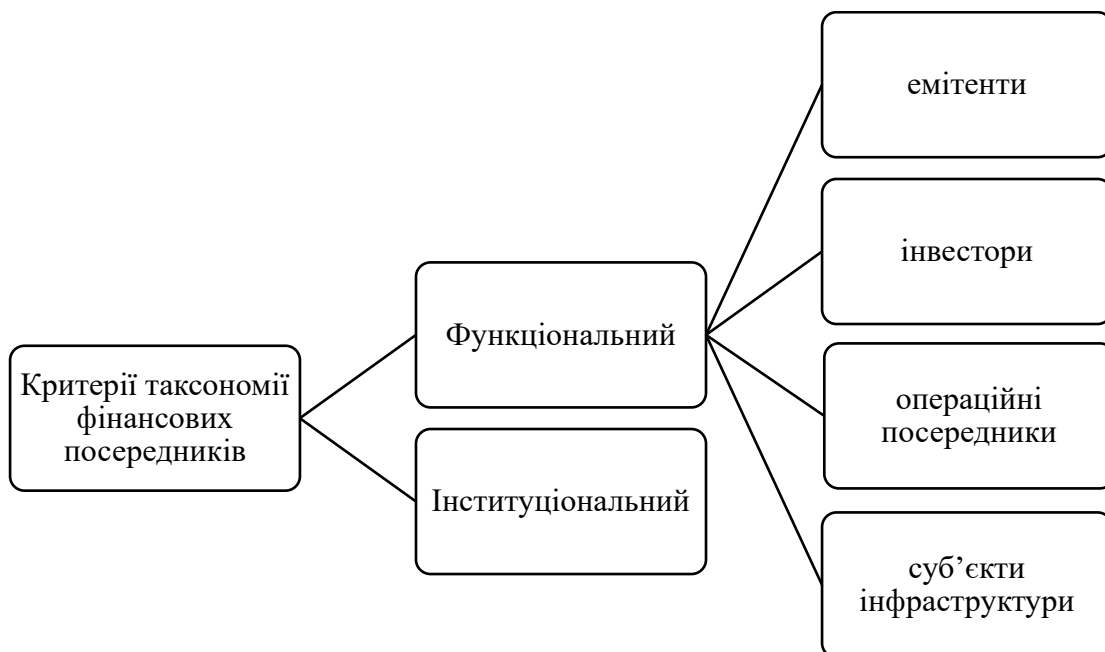

Рис. 1. Таксономія фінансових посередників за функціональним та інституційним підходами
Джерело: авторська розробка

В цій площині варто звернути на ті зміни в діяльності фінансових посередників (в тому числі — небанківських), що визначені процесами, які ідентифікуються у фаховій літературі як «соціалізація фінансів». Треба зазначити, що врахування соціальних аспектів в діяльності бізнесу загалом, та фінансових посередників, зокрема, невід’ємний атрибут сучасного суспільства.

Догмат максимізації прибутку (або добробуту власників), як ключової мети функціонування будь-якої бізнес-одиниці, поступово трансформується з врахуванням тих соціальних цілей та завдань, які висуває сучасне суспільство до бізнесу. Не обійшли ці процеси діяльність небанківських фінансових інституцій.

Тут варто говорити про кілька важливих напрямків, які характеризують соціальні завдання фінансового бізнесу. По-перше, практична реалізація концепції корпоративної соціальної відповідальності для фінансових установ. Мова йде і про різноманітні соціальні проекти для персоналу, і про участь у благодійній діяльності, і ще про цілий ряд важливих напрямків. Зауважимо, що в цілому цей напрям соціалізації діяльності фінансових установ є важливим ще й тому, що досить часто у суспільстві пропагується думка про надприбутки, які отримує фінансовий бізнес, про «лихварську» природу його діяльності.

Особливо яскраво це виявляється і в Україні, коли пересічні громадяни на тлі високої недовіри до фінансових посередників та часто опортуністичної поведінки фінансових установ, висувають подібні претензії. По-друге, фінансування різноманітних суспільно значимих проектів, навіть у тому випадку, коли їх доходність та ризиковість не відповідає інвестиційній стратегії фінансового посередника. По-третє, поступове виокремлення особливих небанківських фінансових установ, які мають на меті здійснення фінансових операцій, які не орієнтовані на отримання прибутку. Повною мірою зазначена

концепція соціалізації стосується і небанківських фінансових інституцій. Соціалізація небанківських фінансових інституцій полягає в адаптації їх діяльності до соціальних потреб суспільства та інтеграції соціальних цілей у свою бізнес-модель. Це явище проявляється виражається через впровадження елементів корпоративної соціальної відповідальності, розширення доступу до фінансових послуг для широких верств населення, підтримку соціально значущих проектів та захист прав споживачів. Це дозволяє небанківським установам стати важливими учасниками соціально-економічного розвитку, сприяючи створенню більш інклюзивної та стійкої фінансової системи.

На наш погляд, виокремлення в окрему, особливу групу учасників фінансового ринку небанківських фінансових установ обумовлене історичним лідерством банків у фінансовому секторі, а його передумовою — суттєві відмінності у діяльності та регулюванні банків та інших фінансових посередників (табл. 1). Особливо підкреслимо, що описана ситуація була характерна для фінансового ринку ще кілька десятиліть тому.

Наразі процеси інституційної конвергенції призвели до того, що поступово набуває поширення концепція «фінансового супермаркету» в різних формах прояву (рис. 2).

З точки зору фінансових операцій та фінансових послуг різниця між банками та іншими учасниками фінансового ринку стирається, що відповідним чином відображається на рівні законодавства. В основі такої універсалізації фінансового бізнесу — широке запровадження цифрових технологій на фінансовому ринку.

Підкреслимо, що охарактеризовані процеси не варто сприймати виключно в позитивному контексті. Подальша фінансиалізація глобальної економіки, яка серед іншого виражається і через універсалізацію діяльності фінансових інституцій, несе в собі і цілий ряд загроз, які на сьогодні не можуть бути

Таблиця 1

Фінансові установи, регулювання та нагляд за якими здійснює Національний банк України

Фінансова установа	Показник	2020	2021	2022	2023
Страховики	Активи, млн. грн	64903	64737	70298	74335
	Кількість	210	155	128	101
Кредитні спілки	Активи, млн. грн	2317	2330	1449	1422
	Кількість	322	278	162	133
Фінансові компанії	Активи, млн. грн	186572	216406	243997	250631
	Кількість	960	922	760	559
Ломбарди	Активи, млн. грн	3854	4289	4101	3848
	Кількість	302	261	183	146
Банки	Активи, млн. грн	1822841	2053232	2353939	2942806
	Кількість	73	71	67	63

Джерело: дані Національного банку України [15]

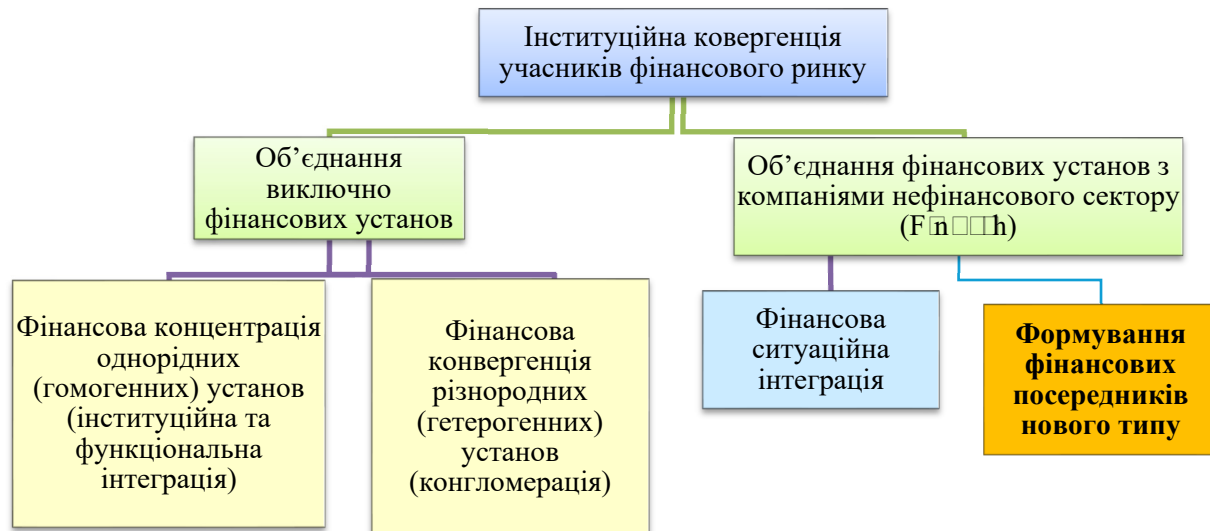

Рис. 2. Напрями ковергенції фінансових посередників у фінансові кластери

повною мірою нівельовані за рахунок регуляторного інструментарію. У зв'язку з чим виникає очевидне питання: «Які межі цієї універсалізації фінансового бізнесу?». Тут варто акцентувати на тому фактові, що ці процеси відбуваються на тлі різноманітних інновацій, в тому числі — інновацій інституційних. Тобто, хоча і «фінансові супермаркети» набувають додаткових імпульсів для свого розвитку, фінансова економіка генерує появу принципово нових небанківських фінансових інституцій, які займають відповідні «ніші» на фінансовому ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Небанківські фінансові інституції з часу своєї появи на фінансовому ринку віддзеркалюють намагання фінансового бізнесу забезпечити високий рівень фінансової інклюзії в національних еконо-

міках. Якраз небанківські фінансові посередники забезпечують доступ до капіталу тих учасників, які з цілого ряду причин не можуть задовольнити свій попит за рахунок банківських послуг та операцій. Ключові тенденції сучасного фінансового ринку (насамперед, диджиталізація, інформатизація, мережевізація та віртуалізація) визначити поступову функціональну ковергенцію на рівні банків та небанківських фінансових інституцій. Проте така ковергенція має враховувати той факт, що на фінансовому ринку відбуваються постійні інституційні інновації, які призводять до появи нових видів небанківських фінансових установ, які виконують важливу соціальну функцію. Дослідження напрямів проявів соціалізації небанківських фінансових установ є предметом подальшого наукового дослідження.

Література

1. Волгіна Н. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий ринок». Х. : ХНАМГ, 2009. 118 с.
2. Еш С. Фінансовий ринок. К. : Центр навчальної літератури, 2011. 528 с.
3. Загородній А., Вознюк Г., Смовженко Т. Фінансовий словник. К. : Знання, 2000. 588 с.
4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України № 3480-IV від 23 лютого 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 10.08.2024).
5. Зимовець В., Зубик С. Фінансове посередництво. К. : КНЕУ, 2004. 288 с.
6. Іваницька О. Фінансові ринки. К. : Вид-во УАДУ, 1999. 95 с.
7. Класифікація інституційних секторів економіки України : Наказ Державної служби статистики України № 378 від 3.12.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0378832-14#Text> (дата звернення 10.08.2024)
8. Луцишин О. Фінансовий ринок. Тернопіль. ЗУНУ. 2018. 173 с.
9. Міщенко С. Формування ефективної структури фінансового сектору України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. К., 2009. 246 с.
10. Опарін В. Фінанси (Загальна теорія). К. : КНЕУ, 2002. 240 с.
11. Химич І. Фінансовий ринок. Опорний конспект лекцій. Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2018. 171 с.
12. Школьник І. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку. Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, УАБС НБУ, 2008. 348 с.
13. Юрій С., Федосов В. Фінанси. К. : Знання, 2008. 611 с.

14. Glossary of Key Terms. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/glossary-of-key-terms-in-evaluation-and-results-based-management-for-sustainable-development-second-dition_b98b182b-ar-en-fr.html (дата звернення: 10.08.2024).

15. Огляд небанківського фінансового сектору, Березень 2024 року. *Національний банк України: офіційний сайт*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2024-03.pdf?v=8 (дата звернення: 10.08.2024).

References

1. Volhina N. (2009). *Konspekt lektzii z dysypliny «Finansovyi rynok»* [Synopsis of lectures on the discipline «Financial market»]. Kh.: KhNAMH [in Ukrainian].
2. Esh S. (2011). *Finansovyi rynok* [Financial market]. K.: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
3. Zahorodnii A., Vozniuk H., Smovzhenko T. (2000). *Finansovyi slovnyk* [Financial dictionary]. K.: Znannia [in Ukrainian].
4. Pro rynku kapitalu ta orhanizovani tovarni rynky [Law of Ukraine “On Capital Markets and Organized Commodity Markets”]: Zakon Ukrainy № 3480-IV vid 23 liutoho 2006 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> [in Ukrainian].
5. Zymovets V., Zubyk S. (2004). *Finansove poserednytstvo* [Financial intermediation]. K.: KNEU [in Ukrainian].
6. Ivanytska O. (1999). *Finansovi rynky* [Financial markets]. K.: UADU [in Ukrainian].
7. Klasyfikatsiia instytutsiinykh sektoriv ekonomiky Ukrainy [Classification of institutional sectors of the economy of Ukraine]: Nakaz Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy № 378 vid 3.12.2014 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0378832-14#Text> [in Ukrainian].
8. Lutsyshyn O. (2018). *Finansovyi rynok* [Financial market]. Ternopil. ZUNU [in Ukrainian].
9. Mishchenko S. (2009). *Formuvannia efektyvnoi struktury finansovoho sektoru Ukrainy* [Formation of an effective structure of the financial sector of Ukraine]. Dys. ... kand. ekon. nauk. K. [in Ukrainian].
10. Oparin V. (2002). *Finansy (Zahalna teoriia)* [Finance (General theory)]. K.: KNEU [in Ukrainian].
11. Khymych I. (2018). *Finansovyi rynok* [Financial markets]. Ternopil: TNTU im. I. Puliuia [in Ukrainian].
12. Shkolnyk I. (2008). *Finansovy rynok Ukrainy; suchasny stan i strategiya rozvytku* [The financial market of Ukraine: the present state and development strategy]. Sumy: VVP “Maria” [in Ukrainian].
13. Yuriy S., Fedosov V. (2008). *Finansy* [Finance]. K.: Znannia [in Ukrainian].
14. Glossary of Key Terms. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/glossary-of-key-terms-in-evaluation-and-results-based-management-for-sustainable-development-second-dition_b98b182b-ar-en-fr.html.
15. Ohliad nebankivskoho finansovoho sektoru, Berezen 2024 roku. *Natsionalnyi bank Ukrainy* URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2024-03.pdf?v=8 [in Ukrainian].